

ว. 2556
8/2/40

จิตรกรรมศิลปากร

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๑ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ISSN 0857-572X

วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหารเป็นวัดที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ทรงสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๗๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เรียกกันทั่วไปว่า วัดใหม่ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นยังทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าสมัญญา ได้ผนวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดราชาธิวาสชั้นเสมอเจ้าคณะรอง และเชิญเสด็จมาครองวัดนี้ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ จึงได้พระราชทานนามวัดว่า วัดบวรนิเวศวิหาร

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยุบวัดรังษิสุตยาหลวงซึ่งอยู่ใกล้ๆ และทอดทิ้งร้างมากแล้ว ยุบรวมเข้าเป็นวัดเดียวกัน เรียกว่า **คณะรังษิ** และภายหลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อัญเชิญพระบรมราชสรีรางคารมาบรรจุไว้ ณ ได้บัลลังก์พระพุทธนิลสีห์ในพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

วัดบวรนิเวศวิหาร แบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสออกจากกัน เขตพุทธาวาสจะอยู่ทางทิศตะวันตกของพระอาราม

สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ เป็นอาคารตรีมุข หันหน้าไปทางทิศเหนือ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบลูกฟูกแบบจีน หน้าบันประดับด้วยลวดลายด้วยกระเบื้องเคลือบ ตรงกลางเป็นตราพระมหามงกุฎและพระชครัตน์ประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ผนังด้านหน้ามีใบสีมาติดอยู่ ชุมประตูด้านหน้าเป็นปูนปั้นปิดทอง บานประตูด้านหน้าด้านนอกแกะสลัก ผนังด้านนอกบุด้วยหินอ่อน ทั่วเสาหลักเป็นลายใบผักกาดเทศ

ภายในพระอุโบสถมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่หลายองค์คือ พระสุวรรณเขต (หลวงพ่อดำ) พระพุทธรูปนิลสีห์ พระอัฐฐารส พระนรินทราย พระพุทธรูปนิบาต พระมหานาคธินะ พระธรรมมาธิปกปิตร พระพุทธรูปรัตนตบพิตร

พระอุโบสถวัดนี้ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพทรงสร้าง แต่ยังไม่เสร็จจึงบูรณะ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบูรณะเพิ่มเติมขณะมาครองวัดนี้ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และเมื่อขึ้นครองราชย์ก็ทรงบูรณะอีก

พระเจดีย์ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพทรงสร้างใน พ.ศ. ๒๓๗๕ เริ่มสร้างได้เพียงเล็กน้อยก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงบูรณะเพิ่มเติม พระเจดีย์มีลักษณะเป็นเจดีย์กลมขนาดใหญ่ มีฐานทักษิณสี่เหลี่ยม ๒ ชั้น ที่องค์เจดีย์มีซุ้ม ๔ ซุ้ม เป็นทางเข้าภายใน ๑ ซุ้ม ที่ทักษิณชั้นบนมีซุ้มยอดปรารถ ๔ มุม ประดิษฐานพระพุทธรูปยืน ชุมด้านหน้าประดิษฐานพระบรมรูปหล่อของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านเหนือมีกำแพงประดิษฐานพระไพริพินาส ฐานทักษิณชั้นล่างมีทิมดอกหลังคาเก๋ง ๔ มุม มีกำแพงล้อม มีประตูด้านตะวันออกและตะวันตกด้านละ ๒ ช่อง ในการบูรณะพระเจดีย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๗-๒๔๐๘ กรมศิลปากรได้สร้างพระพุทธรูป ๖ องค์ มาประดิษฐานที่ฐานทักษิณด้วย

หอพระไตรปิฎก อยู่ทางทิศตะวันออกของพระเจดีย์ สันนิษฐานว่าเป็นที่ประดิษฐานของพระไตรปิฎกฉบับพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาประทับที่วัดนี้แล้ว

ศาลาการเปรียญ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของพระเจดีย์ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย และพระพุทธรูปยืนอีก ๒ องค์

ศาลาฤกษ์ ๔ หลัง ตั้งอยู่ ๔ มุมพระเจดีย์ ภายในศาลาทำช่องไว้บุษย์ติดต้นบัวและศิลาจารึกตำรายาบ้าง

วิหารเก๋ง เป็นวิหารขนาดเล็ก ๓ ห้อง มีเก๋งโถง ๒ ข้าง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปฉลององค์ของเจ้าอาวาสในรัชกาลที่ ๕ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป ๓ องค์

วิหารพระศาสดา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๐๙ เดิมเป็นกุหาและที่ตั้งคณະลังกา แต่โปรดให้ถมและรื้อเพื่อสร้างพระวิหารพระศาสดาหลังนี้มีขนาด ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ ภายในแบ่งเป็น ๒ ตอน คือทางทิศตะวันออก ๓ ห้อง และทิศตะวันตก ๒ ห้อง

หอกลอง-หอระฆัง อยู่ทางด้านหน้าพระวิหารพระศาสดา มีกลอง ๓ ใบใช้ตีในเวลาต่างกัน คือ ใบที่ ๑ ชื่อ วิสาขปุณณมี ใช้ตีเวลาวันพระขึ้น-แรม ๘-๑๕ ค่ำ และวันสำคัญทางศาสนา อยู่ที่มุขพระอุโบสถด้านทิศตะวันออก ใบที่ ๒ ชื่อ เกรสิริโคก ใช้ตีบอกเวลาเพล หรืองานมหาฤกษ์ต่างๆ ตั้งอยู่ที่หอกลาง ใบที่ ๓ ชื่อ วิปโยคดิลกษา (กลองเล็ก) ปิณฑิต ๓ ครั้ง เพื่อบอกกำหนดวันศึกษา คือ ครั้งที่ ๑ วันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ครั้งที่ ๒ วันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๓ ครั้งที่ ๓ วันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓

บริเวณที่เป็นเขตสังฆาวาสของวัดส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันออกของเขตพุทธาวาส มีสิ่งก่อสร้างหลายอย่างที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ คือ

ศาลาอาณัติ ตั้งอยู่บริเวณประตูเข้าด้านทิศเหนือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โปรดให้สร้างขึ้น

พระบันทึษา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระราชทานเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวช เป็นตึกฝรั่ง ๓ ชั้น พระตำหนักนี้ต่อมาเป็นที่ประทับของพระมหาทักษิณธรรมาจารย์และเจ้าฟ้าซึ่งทรงผนวชและประทับ ณ พระอารามนี้ หลังจากรัชกาลที่ ๕ สร้างพระตำหนักทรงพระพรตและหอสทวาร เพื่อเป็นที่ประทับของเจ้านายที่ทรงผนวชแล้ว พระบันทึษาจึงเป็นที่ประทับตามประเพณีเท่านั้น

พระตำหนักเดิม อยู่ใกล้กับพระบันทึษา เป็นตึก ๒ ชั้น สร้างในที่ตั้งเดิมของท้องพระโรง เคยเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หลังจากนั้นก็ร้างว่างไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์

พระตำหนักจันทร์ อยู่หน้าพระตำหนักเดิม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างด้วยพระราชทรัพย์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรัทวาร กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์ถวายเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระตำหนักเพชร อยู่ติดกับพระตำหนักจันทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นเป็นท้องพระโรงของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ต่อมาใช้เป็นที่ประชุมบำเพ็ญกุศลถวาย บ้างโอกาสก็ใช้เป็นที่ประชุมกรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นที่ประชุมปรึกษาเกี่ยวกับกิจการของมหาเถรสมาคมราชวิทยาลัย

พลับพลาสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี เป็นพลับพลาทรงไทยขนาด ๒ ห้อง เดิมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีเคยใช้เป็นที่พักผ่อนของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตำหนักแก้ว เป็นตึก ๒ ชั้น มีมุขสั้น ๓ มุข ยาว ๑ มุข พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อทรงย้ายไปประทับที่ตำหนักจันทร์ ได้ทรงอุทิศตำหนักแก้วเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนวัดบวรนิเวศวิหารและโบราณวัตถุภายในพระอารามเป็นโบราณวัตถุสถานสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๒ วัดบวรนิเวศวิหาร มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ริมถนนบวรนิเวศ และถนนพระสุเมรุ เขตพระนคร เป็นอารามฝ่ายธรรมยุต

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๑ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๙

สารบัญ

	หน้า
สืบทิต...	๒
งานกรมศิลป์...	๗
งานประติมากรรมรูปพระอริยสงฆ์ และพระบรมราชานุสาวรีย์ ในวัดญาณสังวราราม	๑๑
บทความพิเศษ...	๑๓
แนะนำผู้บริหาร...	๑๗
ชวนรู้...	๒๒
หุ่นกระบอก	๒๔
พระตำหนักवासกรี	

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
นายฐิติ บุรกรรมโกวิท
นายกนก บุญโพธิ์แก้ว
นายภิรมย์ จินะเจริญ
นายวีระ โรจน์พจนรัตน์

บรรณาธิการ อำนวยการ

นายจุมล สอนเสริม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาวนรรัตน์ พรหมน้อย
นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์

นางสาววันเพ็ญ พรเลิศดี

นางสาวธิดิมา วิริยะรัตน์

นายลักษมณ์ กาญจนินทุ

นางสาวจุฬาทิพย์ หงษ์ทอง

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์

นายชาญณรงค์ คงโกคา

นางสาววราณี แจ่มนาม

นายนิรุช พลรบ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีนทร์

นางสุรีย์ หาดผกา

นายทวีศักดิ์ ห้ามไธสง

นางสาวน้ำฝน จินชวน

นางสาวไฉล ตะเพียนทอง

นายอนันต์ พุ่มแจ่ม

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขานุการกรม

กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ

กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔

โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

๔๖๙ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๔๐๓๕๔๒, ๒๔๑๐๕๔๑,

๒๔๑๓๔๘๐, ๒๔๒๒๑๑๔

แฟกซ์ ๒๔๑๓๔๘๐

ศิลปากร

งานส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จฯ
โบราณสถาน

๑๖ ตุลาคม ได้เสด็จฯ ยังโบราณสถานปราสาท
สต็อกกือกรม และปราสาทเขาน้อยสีชมพู

เสด็จทอดพระเนตรโบราณสถาน
ปราสาทเขาน้อยสีชมพู จังหวัดสระแก้ว

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ-
วัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จทอด
พระเนตรโบราณสถาน ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี
และจังหวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ ๑๕-๑๖ ตุลาคม
๒๕๓๙

ในการเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระ-
เนตรโบราณสถานครั้งนี้ ได้เสด็จเป็นการส่วน
พระองค์ที่เมืองศรีมโหสถ และพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ ปราจีนบุรี ในวันที่ ๑๕ ตุลาคม และวันที่

เสด็จทอดพระเนตรพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
จังหวัดปราจีนบุรี

กรมศิลปากรจัดนิทรรศการพิเศษ เรื่อง ราช
สมบัติจากออสเตเรีย : ๑๓๐ สัมพันธภาพของ
สองราชสำนัก

เนื่องในวโรกาสมหามงคลกาญจนาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช ทรวงครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ ๕๐ ในปี
พ.ศ. ๒๕๓๙ ประจวบกับวาระครบรอบ ๑๓๐ ปี
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศออส-

เตรียม กรมศิลปากรร่วมกับสถานเอกอัครราชทูต
ออสเตรียประจำประเทศไทย ได้ร่วมกันจัดนิทรรศการ
พิเศษ เรื่อง “ราชสมบัติจากออสเตรีย : ๑๓๐
ปีสัมพันธ์ภาพของสองราชสำนัก” (Treasures from
Austria : 130 Years of Imperial and Royal
Friendship) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับสัมพันธ-
ไมตรี และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติและ
ประชาชนของทั้งสองประเทศ

นิทรรศการนี้จัดขึ้น ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ระหว่างวันที่
๒-๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ โดยสมเด็จพระเทพ-
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราช
ดำเนินเป็นประธานในพิธีเปิด ในวันเสาร์ที่ ๒
พฤศจิกายน ๒๕๓๙ เวลา ๑๗.๐๐ น. โดยมี
ฯพณฯ ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่าง
ประเทศออสเตรีย ดร. เบนิตา เฟอเรโร-วอลต์เนอร์
มาร่วมในพิธีเปิดด้วย

เนื้อหาของนิทรรศการเน้นถึงความสัมพันธ์
ระหว่างทั้งสองราชสำนัก ตั้งแต่แรกเริ่มในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่ง
ถึงรัชกาลปัจจุบัน ศิลปวัตถุที่นำมาจัดได้คัดสรร
จากพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ในประเทศออสเตรีย
เป็นจำนวน ๖๗ รายการ ศิลปวัตถุชิ้นสำคัญ เช่น
พระมหามงกุฎ พระคทา ของพระจักรพรรดิแห่ง
ออสเตรีย (จำลอง) เครื่องใช้ส่วนพระองค์ของ

พระบรมวงศานุวงศ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของ
ทั้งสองประเทศที่มอบให้แก่กัน เสื้อเกราะของอัศวิน
โบราณแห่งออสเตรีย พระบรมรูปพระจักรพรรดิ
เครื่องใช้ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เคยทรงเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศ
ออสเตรีย พระแสงกระบี่ ที่ทรงมอบให้จักรพรรดิ
ตลอดจนเอกสารและภาพถ่ายต่างๆ จากหอจด-
หมายเหตุแห่งชาติเวียนนา (สำเนา) เป็นต้น

กรมศิลปากรปรับราคาเข้าชมโบราณสถาน และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในสังกัด

กรมศิลปากร ปรับราคาค่าเข้าชมโบราณ
สถานที่ขึ้นทะเบียนแล้ว และพิพิธภัณฑสถานแห่ง
ชาติที่สังกัดกรมศิลปากร ให้เหมาะสมกับสภาวะ
การณ์ปัจจุบัน

การปรับปรุงค่าเข้าชมโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว และค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเพิ่มขึ้น จึงสมควรปรับปรุงค่าเข้าชมโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และปรับปรุงค่าบริการในการนำยานพาหนะเข้าไปในโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ตลอดจนกำหนดค่าบริการการใช้ที่พักและพื้นที่ในเขตโบราณสถานเพิ่มขึ้น มีดังนี้

ค่าเข้าชมโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมีดังนี้ กรุงเทพมหานคร

๑. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
เขตพระนคร ชาวไทย ๒๐ บาท

ชาวต่างประเทศ ๔๐ บาท

๒. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เขตบางกอกน้อย ชาวไทย ๑๐ บาท

ชาวต่างประเทศ ๓๐ บาท

๓. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์
เขตพระนคร ชาวไทย ๑๐ บาท

ชาวต่างประเทศ ๓๐ บาท

๔. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ช้างต้น เขตดุสิต ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ๕ บาท โดยผู้เข้าชมสามารถซื้อบัตรรวม (สามารถเข้าชมได้ทุกสถานที่ช้างต้น) ชาวไทย ๓๐ บาท

ชาวต่างประเทศ ๘๐ บาท

ต่างจังหวัด ปรับค่าเข้าชมโดยคนไทย เก็บคนละ ๑๐, ๒๐ บาท ต่างประเทศ ๓๐, ๔๐ บาท โดยบัตรรวมมีจำหน่ายที่จังหวัดดังต่อไปนี้ นครราชสีมา คนไทยราคา ๓๐ บาท ชาวต่างประเทศ ๑๐๐ บาท จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คนไทย ๖๐ บาท ชาวต่างประเทศ ๑๕๐ บาท จังหวัดสุโขทัย คนไทย ๓๐ บาท ชาวต่างประเทศ ๑๕๐ บาท เป็นต้น

ค่านำยานพาหนะที่อนุญาตให้เข้าไปในโบราณสถาน

- รถจักรยาน ๒ ล้อ คันละ ๑๐ บาท

- รถจักรยานยนต์ หรือรถจักรยาน ๓ ล้อ

คันละ ๒๐ บาท

- รถจักรยานยนต์ ๓ ล้อ คันละ ๓๐ บาท

- รถยนต์ คันละ ๕๐ บาท

ค่าใช้ที่พักและพื้นที่ในโบราณสถาน

- ห้องพัก ๑-๒ คน วันละ ๓๐๐ บาท

- ห้องพัก ๓-๔ คน วันละ ๖๐๐ บาท

- อาคารพักหลังละไม่เกิน ๖ คน วันละ

๑,๐๐๐ บาท

- อาคารพักหลังละเกิน ๖ คน วันละ ๑,๒๐๐

บาท

- ค่าใช้พื้นที่เพื่อตั้งเต็นท์ เต็นท์ละ/วันละ

๒๐ บาท

กรมศิลปากรยังได้รับงบประมาณแผ่นดิน ในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดอรุณราชวราราม

วัดอรุณราชวรารามเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรมหาวิหาร สร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อว่า “วัดมะกอก” ในรัชสมัย

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเปลี่ยนมาเรียกว่า “วัดแจ้ง” ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ฝั่งกรุงเทพฯ โปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทรเสด็จมาประทับอยู่ที่พระราชวังเดิมและทรงมอบให้บำรุงดูแลวัดแจ้ง ซึ่งพระองค์ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดแจ้งใหม่หมดทั้งวัดตลอดรัชกาล และพระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดอรุณราชวราราม” ต่อมามีการบูรณะปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดอรุณราชวราราม” และโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุพระบรมอัฐิของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ที่พระพุทธรูปประธานในพระอุโบสถ

นายสมคิด โชติกวนิชย์ อธิบดีกรมศิลปากรกล่าวว่า “กรมศิลปากรรับผิดชอบในการบูรณะองค์พระปรารค์ (ระยะแรก) ปรารค์ทิศ โบสถ์น้อย วิหารน้อย ยักษ์ ๒ ตน และซุ้มประตูยอดมงกุฎหน้าพระอุโบสถ เขามอ การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัด ให้เกิดความสวยงามในระหว่างงานพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินโดยขบวนพยุหยาตราชลมารค เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ ที่ผ่านมา กรมศิลปากรได้ดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมาย งานพระราชพิธีเป็นไปอย่างยิ่งใหญ่และสมพระเกียรติ ภาพสวยงามได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนทั้งในประเทศและทั่วโลก ซึ่งไม่มีชาติใดเสมอเหมือน และในระยะต่อไปก็จะได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานงบประมาณเป็นขั้นตอนไปในการบูรณะจนแล้วเสร็จ”

วัดอรุณราชวราราม ได้รับการขึ้นทะเบียนมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ซึ่งตามพระราชบัญญัติ

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจในการดูแลโบราณสถานนั้นๆ หากเจ้าของผู้ครอบครองต้องการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง ฯลฯ ส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน จะต้องแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีและได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีก่อน (มาตรา ๙ และ ๙ ทวิ มาตรา ๑๐ และ ๑๐ ทวิ)

ตามที่มีข่าวว่า วัดอรุณราชวรารามมีการเรียกรับเงินโดยวิธีการต่างๆ เพื่อนำเงินมาซ่อมแซมบูรณะปฏิสังขรณ์วัดในระยะเวลาที่ผ่านมา อธิบดีกรมศิลปากรกล่าวว่า “ไม่ทราบวัตถุประสงค์อันแน่ชัดของทางวัด แต่อย่างไรก็ดีการบูรณะปฏิสังขรณ์ใดๆ ดังที่กล่าวตอนต้น จะต้องได้รับอนุมัติจากกรมศิลปากรเท่านั้น ระยะนี้กรมศิลปากรหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดร้านค้าก็ดี การนำชมก็ดี ถ้าเป็นไปในรูปแบบเดิม การบูรณะที่ผ่านมาก็จะไร้ความหมาย”

กรมศิลปากรได้พระพุทธรูปที่ถูกโจรกรรมจากวัดพระเจดีย์ขาวหลัง จังหวัดลำปางคืน

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่ ได้ตรวจสอบพระพุทธรูปที่ถูกโจรกรรมไปเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ จำนวน ๑๐ รายการ นั้น ขณะนี้ ได้รับคืนแล้ว ๔ รายการ ขณะนี้นำมาเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานวัดพระเจดีย์ขาวหลัง

ตามทีวัดพระเจดีย์ขาวหลัง จังหวัดลำปาง มีหนังสือแจ้งและขอความร่วมมือจากสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่ ให้ไปตรวจสอบเพื่อติดตามพระพุทธรูปที่ถูก

โจรกรรมไป เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ จำนวน ๑๐ รายการ โดยในจำนวนนี้มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง ๑๗ นิ้ว สูง ๒๗ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปที่ทางกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนไว้ในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ ส่วนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอีก ๙ รายการ กรมศิลปากรไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียน และด้วยความร่วมมือจากพระครูสิริเจตยาภิบาล รักษาการเจ้าอาวาสวัดพระเจดีย์ขาวหลัง โดยทางวัดร่วมกับตำรวจสถานีตำรวจทุ่งฝ่าย ตลิ่งชัน และชนะสงคราม ได้ร่วมกันออกติดตามนำพระพุทธรูปและเศียรพระพุทธรูปกลับคืนมาได้ ๔ รายการ เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๓๙ ซึ่งขณะนั้นนำมาเก็บไว้ที่สำนักงาน วัดพระเจดีย์ขาวหลัง จำนวน ๔ รายการ คือ

รายการที่ ๑ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ชนิดสำริด ศิลปะล้านนา ตักกว้าง ๓๗ ซม. สูง ๖๒ ซม. วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ ถูกโจรกรรมไปจากวัด เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙ ขณะนี้นำมาประดิษฐานที่สำนักงานวัดเจดีย์ขาวหลังแล้ว สภาพเนื้อโลหะสีเปลี่ยนไป เพราะมีการขัดล้างยูริเทนที่เคลือบออก

รายการที่ ๒-๔ พระพุทธรูปและเศียรพระพุทธรูปที่ทางวัดและตำรวจติดตามได้รับคืนมาอีก ๓ รายการ เป็นโบราณวัตถุของวัด กรมศิลปากรไม่ได้ขึ้นทะเบียน โดยพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีการขัดล้างยูริเทนที่เคลือบออก และซ่อมฐานด้านขวาใหม่

ขณะนี้ ทางสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ จ. เชียงใหม่ ได้แจ้งให้อธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) และฝ่ายทะเบียนโบราณสถานฯ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทราบและดำเนินการต่อไป

พบเสมาหินเก่าแก่สมัยทวารวดี บริเวณบ้านหนองไผ่ จังหวัดนครราชสีมา

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๙ นครราชสีมา กรมศิลปากร ได้ทำการตรวจสอบเสมาหิน ณ บริเวณบ้านหนองไผ่ ตำบลจระเข้หิน อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา และจากรายงานสรุปของนายดุสิต ทุมมาภรณ์ นักโบราณคดี ๔ พบว่าเป็นเสมาหินสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓

เสมาหินบ้านหนองไผ่ตั้งอยู่กลางทุ่งนา ห่างจากบ้านหนองไผ่มาทางทิศตะวันออกประมาณ ๕๐๐ เมตร โดยอยู่ในบริเวณที่นาของชาวบ้าน ซึ่งเดิมบริเวณนี้เป็นเนินดินสูง ต่อมาได้ไถผิวเนินดินลงเพื่อทำการเพาะปลูกข้าว และพบว่าบนเนินมีเสมาขนาดใหญ่ปักอยู่ โดยชาวบ้านไม่ได้เคลื่อนย้ายไปเสมาดังกล่าวแต่อย่างใด

สภาพการปักไผ่เสมาบ้านหนองไผ่ ค่อนข้างมีสภาพดี โดยจะปัก ๒ ไผ่คู่กัน แต่ละแผ่นจะมีขนาดไม่เท่ากัน และปักอยู่ทั้ง ๔ ทิศ ล้อมรอบพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๓ เมตร ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก

จากลักษณะของไผ่เสมาที่บ้านหนองไผ่นี้ พบว่ารูปทรงลวดลาย และขนาด ตลอดจนวัสดุที่ใช้ทำ มีลักษณะคล้ายกับไผ่เสมาบางไผ่ของเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นไผ่เสมา สมัยทวารวดีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ จึงสันนิษฐานได้ว่า เสมาที่บ้านหนองไผ่ คงมีอายุสมัยอยู่ในช่วงทวารวดีเช่นกัน

กรมศิลปากร จะได้ทำการอนุรักษ์เสมาหินบ้านหนองไผ่แห่งนี้ไว้ โดยทำการสำรวจทำแผนผัง และกำหนดพื้นที่เพื่อประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน พร้อมทั้งทำการศึกษาขุดค้นทางโบราณคดีต่อไป *

โครงการพิพิธพ่อนไปกับพิพิธภัณฑน์วันละชิ้น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น

สมชาย ณ นตรพูน

ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น เปิดให้ประชาชนเข้าชม และให้บริการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ ถือเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติระดับภูมิภาคที่มีภาพลักษณ์เป็นพิพิธภัณฑสถานที่ยียบพร้อมด้วยอัตราค่าเข้าชม งบประมาณ และการให้บริการ แต่ด้วยความจริง เมื่อพิจารณาจากตัวเลขสถิติผู้เข้าชมกลับสวนทางกับภาพลักษณ์อย่างสิ้นเชิง โดยเฉลี่ยสถิติผู้เข้าชมในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา ยังมีจำนวนน้อยมากเฉลี่ยปีละ ๒๕,๐๐๐ คน ดังนั้น จึงได้มีการปรับปรุงการจัดแสดงนิทรรศการถาวรใน พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๓๗ ให้มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวของประวัติศาสตร์ โบราณคดีของภูมิภาคอีสานและเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวิถีชีวิตของชาว ขอนแก่น

ตามแนวทางของพิพิธภัณฑสถานประจำเมือง ซึ่งเนื้อหาและการนำเสนอมีสีสันและเทคนิคการจัดแสดงที่ทันสมัย สถิติผู้เข้าชมสูงขึ้น และภายหลังจากการปรับปรุงนิทรรศการและการปรับปรุงบริเวณสมบูรณ์ตามกำลังงบประมาณใน พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๓๙ สถิติของผู้เข้าชมสูงขึ้นเฉลี่ยปีละ ๕๐,๐๐๐ คน เป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

ใน พ.ศ. ๒๕๓๙ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น จึงมีแนวทางที่จะเพิ่มสถิติผู้เข้าชมหรือผู้ที่มาใช้บริการ หาความรู้จากโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและเรื่องราวด้านศิลปวัฒนธรรม ทั้งในห้องจัดแสดงนิทรรศการและการให้บริการนอกสถานที่ มีการจัดนิทรรศการชั่วคราว ดำเนินงานโดยพิพิธ-

หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น
กล่าววัตถุประสงค์การจัดทำโครงการ

ภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่นเอง ปีละไม่น้อยกว่า ๓ ครั้ง และมีสถานศึกษามาขอใช้จัดนิทรรศการ ไม่น้อยกว่า ๓ ครั้ง รวมทั้งการจัดนิทรรศการ เคลื่อนที่ไปร่วมกับโครงการจังหวัดเคลื่อนที่ใน บางโอกาส

พิพิธภัณฑสถานในสวนสาธารณะ

นอกจากความมุ่งหวังที่จะให้บริการความรู้ แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวแล้ว พิพิธภัณฑ-สถานแห่งชาติ ขอนแก่น ยังมีแนวคิดใหม่อีก ประการหนึ่งคือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น มีพื้นที่ประมาณ ๔๕ ไร่เศษ แบ่งเป็นพื้นที่ส่วน สนามหญ้าและสระน้ำประมาณ ๒๒ ไร่ นอกจากจะมีบริเวณที่กว้างขวาง สวยงามแล้ว แหล่งน้ำยังเป็นประโยชน์ในการบำรุงรักษาสวน สนาม ต้นไม้ ในฤดูแล้ง และยังเป็นแหล่งน้ำสำรองในการป้องกัน อัคคีภัย ยังได้เปิดให้ประชาชนในท้องถิ่นทุกเพศ ทุกวัยเข้ามาใช้บริการพิพิธภัณฑสถานเพื่อการพักผ่อน

ผ่อนหย่อนใจ นอกเหนือจากการเข้าชมนิทรรศการ ในอาคารและนิทรรศการใบเสมาหินกลางแจ้ง โดยเฉพาะในเวลาเช้าตรู่และในเวลาเย็น มีผู้เข้ามา ชมใบเสมากลางแจ้งและออกกำลังกาย พักผ่อน หย่อนใจมากมาย เฉลี่ยวันละไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คน ทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น เป็น ศูนย์กลางของชุมชน เป็นปอดของชาวขอนแก่น อีกแห่งหนึ่ง ในอนาคตจึงตั้งใจจะทำให้เป็นเสมือน พิพิธภัณฑสถานที่ตั้งอยู่ในสวนสาธารณะ โดยการ จัดภูมิทัศน์ ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเหมาะสมกับพื้นที่ และบรรยากาศ

บอร์ดโครงการพิพิธภัณฑ์วันละชิ้น
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น

บอร์ดท่านที่จะติดข่าวและภาพพิพิธภัณฑ์วันละชิ้น

เพื่อนของพิพิธภัณฑ์สถาน

ในช่วงเวลาเช้าและเย็น เป็นเวลาว่างจากภารกิจประจำวันส่วนใหญ่ของประชาชน แต่เป็นเวลาที่ปิดทำการของพิพิธภัณฑ์สถาน จึงไม่มีโอกาสได้เข้าไปชมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และการจัดแสดงในอาคารพิพิธภัณฑ์สถาน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น จึงมีแนวความคิดที่จะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานศิลปวัฒนธรรม ความรู้ความเข้าใจเรื่อง โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถานให้แก่ผู้เข้ามาใช้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานในช่วง

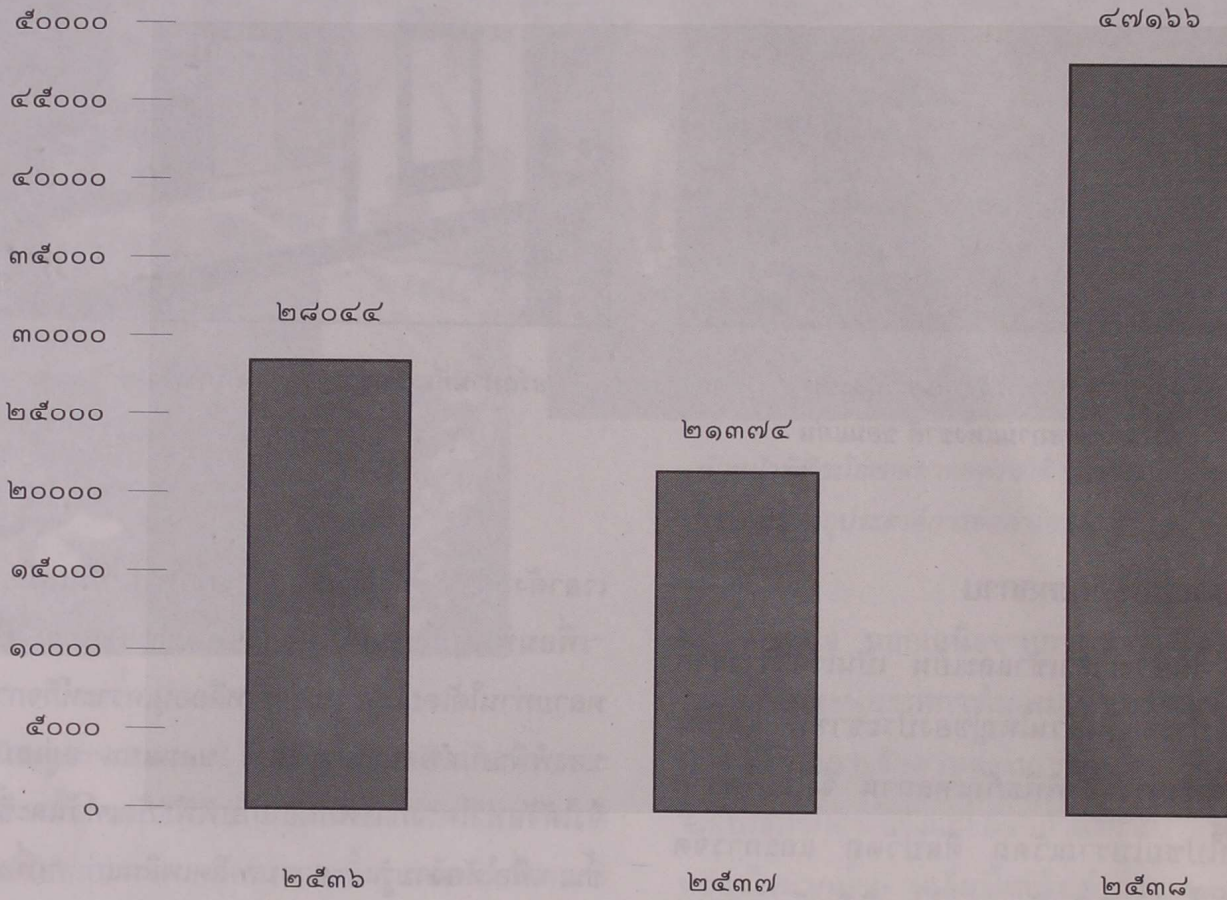
พักผ่อนกับพิพิธภัณฑ์วันละชิ้น
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น

เวลาดังกล่าว ทั้งนี้ผู้ใช้บริการทุกท่านเป็นเสมือน **“เพื่อนพิพิธภัณฑ์สถาน”** (Museum Friend) ซึ่งหลายท่านได้เคยให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์กิจการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น อยู่เสมอ จึงได้จัดทำโครงการพักผ่อนกับพิพิธภัณฑ์วันละชิ้น เพื่อให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่ **“เพื่อนพิพิธภัณฑ์สถาน”**

เรายกเอาพิพิธภัณฑ์ออกมาให้ชม ในขณะที่มาพักผ่อนและออกกำลังกายได้อย่างไร หลายคนอาจสงสัย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น ได้รับงบประมาณจากงบประมาณและประชาสัมพันธ์ แม้ว่าจะไม่ได้ตามเป้าที่ขอไว้ แต่ได้พยายามจัดทำบอร์ดหลังคาทรงไทยอีสานที่ป้องกันแดดฝนได้ จัดตั้งไว้กลางแจ้ง บริเวณที่ผู้ออกกำลังกายจะต้องหยุดพักเหนื่อยและนั่งหรือยืนพักร่างกาย ด้านหนึ่งของบอร์ดจะเป็นแผ่นผังบริเวณที่ชักจูงความสนใจด้วยการเขียนแบบรูปการ์ตูนบอกระยะทางวิ่ง รวมทั้งมีข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพและบอกสถานที่ตั้งของอาคารสำคัญ อีกด้านหนึ่งเป็นภาพที่ชัดเจนสวยงามของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน

สถิติผู้เข้าชม ปี ๒๕๓๖-๒๕๓๘

พร้อมทั้งคำบรรยายที่เข้าใจง่าย ติดบนกระดานแข็ง เปลี่ยนหมุนเวียนทุกวันหรือ ๑ ภาพ ต่อ ๑ สัปดาห์ และได้เปิดโครงการนี้ไปเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๓๘ เวลา ๐๖.๓๐ น. ทั้งนี้เพื่อรำลึกถึง “วันพิพิธภัณฑ์ไทย” ในวันที่ ๑๙ กันยายน ของทุกปี ประธานในพิธีเปิดคือ ประธานชมรม รุ่งอรุณ และผู้ที่มาออกกำลังกายในช่วงเช้า เป็นแขกรับเชิญ งานนี้มีข่าวแพร่กระจายไปทั้ง หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ท้องถิ่น ประชาชน ได้ติดตามมาชมในเวลาต่อมา ผลสะท้อนจากคำชมของผู้มาใช้บริการอยู่ในขั้นที่น่าพอใจ และ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น ถือว่าผู้มาชม และให้ความสนใจกับนิทรรศการไบโสมากลางแจ้ง กับบอร์ดโครงการพิพิธภัณฑ์วันละชิ้น เป็นจำนวน

ของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น อีกทางหนึ่งด้วย

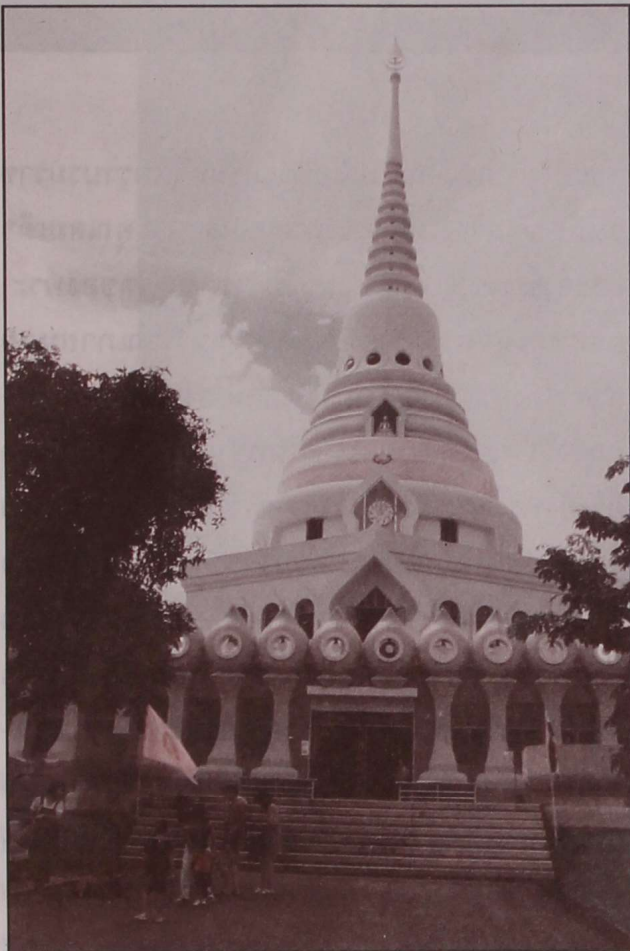
กระสุนนัดเดียว

ภาพโบราณวัตถุหรือภาพอื่นๆ พร้อมคำบรรยาย สามารถถอดจัดเก็บรักษาไว้เป็นชุด อุปกรณ์ในการจัดนิทรรศการชั่วคราว การออกนิทรรศการเคลื่อนที่ การให้พิพิธภัณฑ์สถานอื่นๆ หรือสถานศึกษาได้ยืมไปใช้ประกอบการเรียนการสอน และยังสามารถรวบรวม ปรับปรุงภาพ และเนื้อหาที่จะมีขึ้นนับร้อยๆ ภาพในอนาคต จัดทำเป็นหนังสือคู่มือนำชมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิมพ์เผยแพร่เป็นผลงานทางวิชาการแก่ผู้สนใจอีกทางหนึ่งด้วย *

งานประติมากรรมรูปพระวริยสงฆ์ และพระบรมราชานุสาวรีย์ ในวัดญาณสังวราราม

มานพ สุวรรณปัทม:

สถาบันศิลปกรรม

ศาสนสถานภายในบริเวณวัดญาณ- สังวรารามวรมหาวิหาร

พระเจดีย์จักรีพิพัฒน์

สร้างถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระมหา-
กษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์

พระมหามณฑป ภปร. สก.

สร้างถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระ-
บรมราชินีนาถ

ศาลาขวามือ

สร้างถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระ-
ศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้า
พี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนรา-
ธิวาสราชนครินทร์

พระประธานในศาลา

สร้างถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระ-
มหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

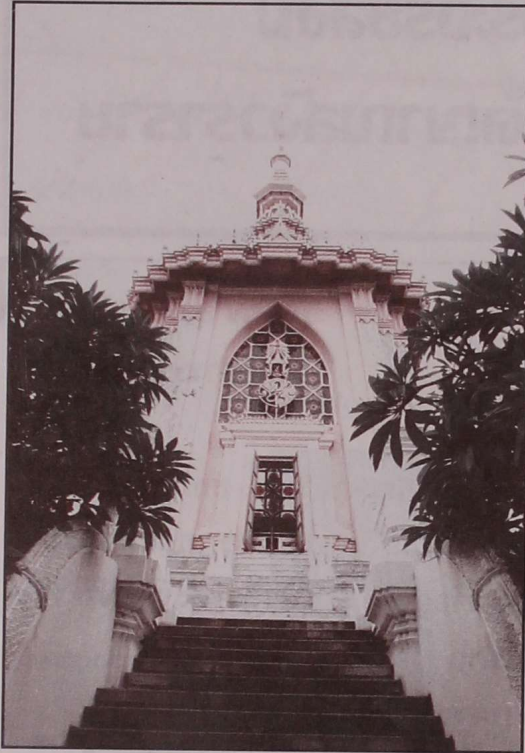
ศาลาซ้ายมือ มวก. สธ.

สร้างถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระ-
บรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พระประธานในพระอุโบสถ

พระพุทธรูปนเรศ สร้างถวายเป็นพระ
ราชกุศลแด่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ส่วนในปัจจุบัน ที่กำลังทำการก่อสร้างใกล้
แล้วเสร็จ คือ อาคารพระปกเกล้าอริยเขต สร้าง
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัว โดยพระดำริของสมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งใน

การนี้ ทางกองเลขาธิการในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทำการขอยืมตัว นายมานพ สุวรรณปิ่นทะ ประติมากรจากกรมศิลปากร เนื่องจากเป็นผู้มีความสามารถในการปฏิบัติงานเป็นกรณีพิเศษ ตัวอาคารออกแบบให้มีลักษณะยาวและโค้งเล็กน้อยคล้ายเรือ ภายในอาคารประดิษฐานรูปเหมือนพระอริยสงฆ์ในอดีตจำนวน ๒๒ รูป อาคารดังกล่าวภายในปรับอากาศสำหรับเป็นที่ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาแก่บุคคลทั่วไป

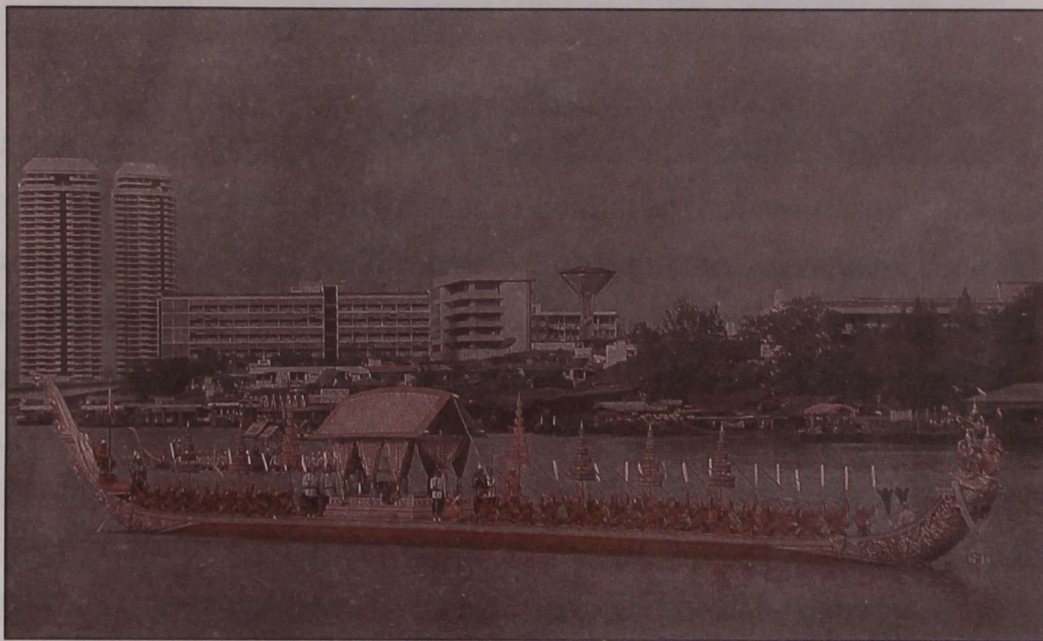
อีกบริเวณหนึ่งคือ ภายในอาคารศาลาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประดิษฐาน

พระบรมรูปเหมือนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จัดสร้างโดยพระดำริของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชฯ โดยพระบรมราชานุญาตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนบริเวณภายนอกอาคารดังกล่าว กำลังทำการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์, สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีกับสมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีก่อนเสด็จสวรรคต โดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บริเวณที่จะประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ทั้ง ๓ จะสร้างเป็นอุทยาน โดยจัดสวนแบบยุโรป และอีกส่วนหนึ่งจะจัดสวนแบบพระตำหนักดอยตุง *

พระราชพิธีพืชมุขยาศราชมารด

บุพพา ปฏิมพริลิต*

นักศึกษาศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กระบวนพยุหยาตราเป็นวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่งซึ่งสืบทอดมาแต่เมืองบรรพกาล แต่มีข้อจำกัดอยู่ตรงที่เป็นพระราชกรณียกิจส่วนพระองค์ พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะเท่านั้น การเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้งในงานพระราชพิธีต่างๆ จำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างมีระเบียบแบบแผน มีวิธีการเป็นขั้นตอนแห่งกระบวนทัพอันแวดล้อมด้วยหมู่พลพลพยุหเสนา ซึ่งมีทั้งการเสด็จทางบก ซึ่งเรียกโดยศัพท์ว่า “กระบวนพยุหยาตราสถลมารค” และการเสด็จทางน้ำเรียกว่า “กระบวนพยุหยาตราชลมารค”

การเสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนพยุหยาตราในงานพระราชพิธีต่างๆ นั้นเป็นธรรมเนียมในราชสำนักอย่างหนึ่ง ซึ่งถือเป็นประเพณีโบราณนับแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สืบมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก็ยังคงดำเนินรอยตามขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นตลอดมา เพียงแต่ได้มีการแก้ไขลดหย่อนเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงบ้างตามสภาวะการณ์

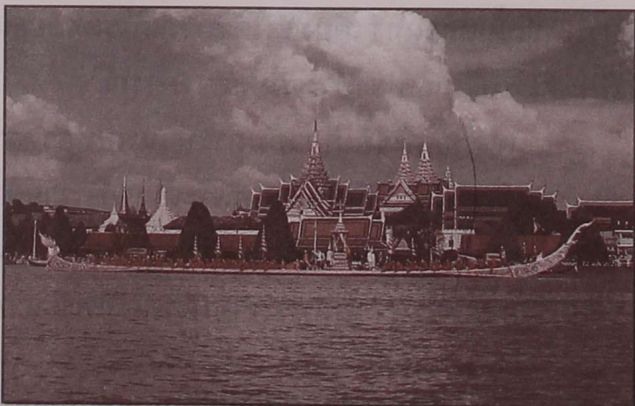
พระราชพิธีที่เกี่ยวกับกระบวนพยุหยาตราชลมารคที่เราทราบกันดีนั้น คือพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค ในเทศกาลออกพรรษา เป็นพระราชพิธีหนึ่งที่พระบาท

*เรียบเรียงจาก หนังสือเรือพระราชพิธี, กรมศิลปากร และหนังสือกระบวนพยุหยาตรา ประวัติและพระราชพิธี, กรมศิลปากร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ โดยในปี พุทธศักราช ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้จัดพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินโดย กระบวนพยุหยาตราสถลมารค เพื่อนำผ้าพระกฐินไป ถวาย ณ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร เป็น ครั้งแรก แต่การจัดเรือเข้ากระบวนในคราวนั้น เรือ ที่เคยใช้ในพระราชพิธีชำรุดเสียหาย ใช้การไม่ได้ หลายลำ เรือมีไม่ครบจำนวนกระบวนพยุหยาตรา ตามแบบโบราณราชประเพณี ดังนั้น การจัดเรือ เข้ากระบวนเสด็จพระราชดำเนินจึงจัดตามจำนวน เท่าที่พอจะทำได้ และเรียกชื่อกระบวนเสด็จ พระราชดำเนินในครั้งนั้นว่า **“กระบวนพยุหยาตรา สถลมารค”**

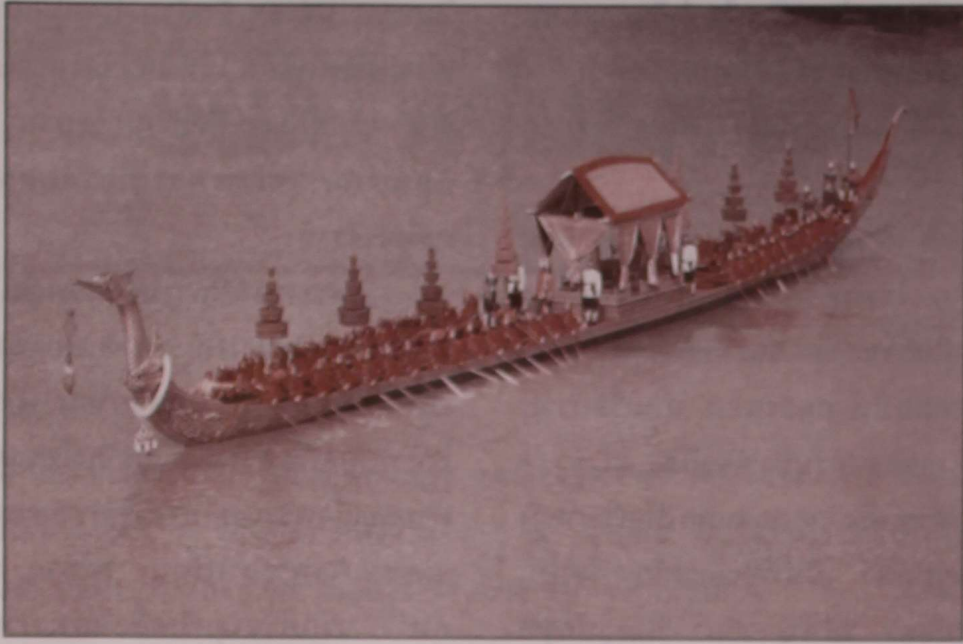
การเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราสถลมารคเท่ากับเป็นการเสด็จเสียบพระนคร

ทางน้ำ เพื่อให้ประชาชนสองฟากฝั่งแม่น้ำ ได้มี โอกาสเฝ้าเพื่อถวายความจงรักภักดี อีกทั้งเป็นการ ประกาศให้ชาวโลกได้รู้จักโบราณราชประเพณีของไทย ซึ่งจะดึงดูดความสนใจและเร่งเร้าให้ชาวต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวเยี่ยมชมบ้านเมืองไทยมากยิ่งขึ้น ด้วย

บรรดาเรือหลวงที่มีไว้ในราชการนั้น ได้ สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีพอเพียงแก่ราชการ เช่น การ เดินทางติดต่อส่งข่าวสาร การใช้เป็นพาหนะ ตลอดจน การใช้เป็นเรือรบขับไล่ข้าศึกและการขนส่ง บรรทุกทหารและยุทโธปกรณ์ ที่เป็นเรือหลวงมักจะ มีขนาดใหญ่และยาวกว่าเรือธรรมดา ซึ่งเมื่อในยาม วางศึกก็นำมาใช้เป็นเรือค้าขายกับต่างประเทศ เดิม มักจะเป็นเรือสำเภาซึ่งบรรทุกคนและสินค้าได้มาก และแข็งแรงพอที่จะโต้คลื่นลมในทะเลได้

สำหรับเรือหลวงที่นำมาใช้ในพระราชพิธี นั้น ส่วนมากจะเป็นเรือที่มีความใหญ่และยาวพอ สมควร สามารถใช้ฝีพายพายไปได้เร็ว จึงมักมีรูป เพรียว และเดิมใช้เป็นเรือรบประเภทขับไล่ในน้ำ เสียมาก ซึ่งแต่เดิมเรือรบทางแม่น้ำมี ๔ ชนิด คือ เรือแซ เรือไชย เรือศิระษะสัตว์ หรือเรือรูปสัตว์ และ เรือกราบ

ในเวลารว่างศึกสงคราม พระเจ้าอยู่หัวแต่ละพระองค์มักจะโปรดให้ใช้กระบวนทัพเรือเสมอ โดยเสด็จบำเพ็ญพระราชกุศล เช่น ทอดผ้าพระกฐิน หรือเสด็จนมัสการพระพุทธบาท โดยถือว่าเป็นการฝึกซ้อมเรียกระดมพลไปด้วย กองเรือเหล่านี้จะตกแต่งอย่างสวยงาม มีการแก้ไขดัดแปลงเพิ่มเติมขึ้นอีกในสมัยหลัง จึงมีเรือกิ่งและเรือศรี ซึ่งก็เป็นการตกแต่งเรือไชยด้วยการสลักกลดลายให้สวยงามขึ้น เรียกว่าเรือพระที่นั่งกิ่ง ถ้ามีการตั้งบุษบกและตกแต่งยิ่งขึ้น เรียกว่า เรือพระที่นั่งศรี

ในคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงพระดำเนินแก้ไข จัดรูปกระบวนเรือเสียใหม่ ทำให้รูปกระบวนงดงามขึ้น คือมีทั้งกระบวนหน้า กระบวนเรือพระที่นั่ง กระบวนแซงเสด็จ และกระบวนหลัง เป็นลักษณะดูละม้ายเหมือนเรือพระที่นั่งเป็นเดือน เรืออื่นในกระบวนหน้า ในกระบวนแซง และในกระบวนหลัง เป็นดูล้อมอยู่ทุกด้าน ริ้วกระบวนพยุหยา-

ตราทางชลมารคจึงเปลี่ยนไปจากริ้วกระบวนแต่โบราณ

กระแสรราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งนั้น แสดงถึงพระปรีชาญาณอันสามารถยิ่งในพระองค์ท่าน ที่โปรดเกล้าฯ ให้นำแบบอย่างราชธรรมเนียมแต่โบราณมาปรับปรุงพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อสถานการณ์ของประเทศชาติในปัจจุบันโดยไม่มีข้อตำหนิ ทั้งนี้เห็นได้ว่า แม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบริ้วกระบวนไปบ้าง แต่ก็ยังคงสามารถรักษาแบบอย่างกระบวนเรือพระราชพิธีโดยนัยแห่งโบราณราชประเพณีไว้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ และสวยงามยิ่งอีกด้วย

กระบวนพยุหยาตราชลมารค กระบวนเรือจะมีลักษณะของรูปกระบวนประกอบไปด้วยริ้วกระบวน ๕ ริ้ว ใช้เรือรวมทั้งสิ้น ๕๑ ลำ ระยะต่อระหว่างลำ ๔๐ เมตร เว้นระหว่างเรือพระที่นั่ง ๕๐ เมตร ระยะเคียงระหว่างริ้ว ๒๐ เมตร ความยาวของกระบวนยาว ๑,๑๑๐ เมตร กว้าง ๕๐ เมตร เรือประเภทต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนพยุหยาตรา มีดังนี้

๑. เรือประตู่หน้า เป็นเรือนำริ้วกระบวน ประกอบไปด้วยเรือ ๒ ลำ ใช้เรือตั้งทอง

๒. เรือพิฆาต เป็นเรือรบ ถัดจากเรือประตู่หน้าเข้ามา

๓. เรือตั้ง เป็นเรือไม้ทาน้ำมัน บางลำทาสีทองไม่มีลวดลาย ใช้สำหรับเป็นเรือรอบนอกของกระบวน โดยอยู่ในริ้วขวาสุด และริ้วซ้ายสุด

๔. เรือกลองใน-กลองนอก เป็นเรือกราบ มีปี่ซาวและกลองแขกสำหรับบรรเลงมี ๒ ลำ

๕. เรือตำรวจใน-ตำรวจนอกเป็นเรือกราบ

๖. เรือรูปสัตว์ เป็นเรือแกะสลัก เรือเป็นรูปขุนกระบี่ รูปอสูร รูปพญาวานร และรูปครุฑ ปัจจุบันมีอยู่ ๘ ลำ หรือ ๔ คู่

๗. เรือพระที่นั่ง เป็นเรือสำคัญที่สุดและสง่างามที่สุดในกระบวน ซึ่งได้แก่ เรืออนันตนาคราช เรือสุพรรณหงส์ เรือเนกชาติภูษงค์ และเรือนารายณ์ทรงสุบรรณ

๘. เรือคู่ชัก ทำหน้าที่นำเรือพระที่นั่ง

๙. เรือตำรวจตาม ใช้เป็นพาหนะของตำรวจหลวงรักษาพระองค์ที่ตามเสด็จในกระบวน อยู่ต่อจากเรือพระที่นั่งรอง

๑๐. เรือแซง เป็นเรือทหารเรือแซงเสด็จทั้ง ๒ ข้างของเรือพระที่นั่ง โดยมี ๖ ลำ หรือ ๓ คู่

๑๑. เรือประตู่หลัง เป็นเรือสำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กำกับท้ายกระบวน ๒ ลำ

เนื่องจากกระบวนเรือมีหลายกระบวน และแต่ละกระบวนมีจำนวนเรือหลายลำ จึงจำเป็นต้องจัดวางตำแหน่งของเรือที่เข้ากระบวนให้มีริ้วกระบวนที่เป็นระเบียบ และให้มีความลดหลั่นตามขนาดและความสำคัญของเรือ รวมทั้งความสำคัญของผู้ที่อยู่

ในกระบวนต่าง ๆ อีกด้วย โดยมุ่งให้กระบวนเรือนี้มีความสัมพันธ์กัน ให้มีความงดงาม โอ่อ่า และพริ้งพรายทุกขณะที่เคลื่อนกระบวน เป็นการแสดงแสนยานุภาพและพระเกียรติยศของพระมหากษัตริราช

พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ นั้น ทรงประทับบนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากท่าवासกรีเคลื่อนกระบวนไปตามลำน้ำเจ้าพระยา เทียบเรือพระที่นั่งหน้าวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เสด็จพระราชดำเนินขึ้นถวายผ้าพระกฐินในพระอุโบสถ แล้วเสด็จไปประทับเรือพระที่นั่งเคลื่อนกระบวนมาเสด็จขึ้นที่ท่าราชวรดิษฐ์

เรือพระราชพิธีเป็นเรือพระที่นั่งจัดเข้าในกระบวนพยุหยาตราชลมารค อันเป็นริ้วกระบวนเรือที่จัดขึ้นเมื่อพระมหากษัตริย์ในสมัยโบราณ เสด็จพระราชดำเนินไปในการพิธีหรือในการส่วนพระองค์ในที่ต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว และกระบวนพยุหยาตราชลมารคนี้ก็มีการปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการสร้างเรือพระราชพิธีหรือเรือพระที่นั่งนี้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาติ และขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ และมืองค์พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำริสร้างสรรค์ถือปฏิบัติในการประกอบพระราชกรณียกิจตามขัดติยราชประเพณีที่สืบทอดตลอดมา *

แนะนำผู้บริหาร

งานเผยแพร่

สำนักงานเลขานุการกรม เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งของกรมศิลปากร อยู่ภายใต้ความดูแลของเลขานุการกรม ประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ๔ ฝ่ายคือ ฝ่ายสารบรรณ ฝ่ายช่วยอำนวยความสะดวก ฝ่ายนิติการ และฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้แนะนำให้อ่านในฉบับนี้

นายวิระ โรจน์ทอนรัตน์

เกิด

๑๑ มีนาคม ๒๔๙๕

การศึกษา

สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงาน

- ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐ สถาปนิกตรี กองโบราณคดี
- ปี ๒๕๒๖ หัวหน้างานผังรูปแบบฯ
- ปี ๒๕๓๓ เจ้าหน้าที่บริหารงานโบราณคดี ๗ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๑
- ปี ๒๕๓๕ สถาปนิก ๘ ผู้เชี่ยวชาญด้านบูรณะปฏิสังขรณ์
- ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ เลขานุการกรม โดยงานในความรับผิดชอบ คือ ต้องรับผิดชอบในการตรวจสอบ และกลั่นกรองงานและโครงการของกองต่างๆ ในสังกัดของกรมศิลปากร ถึง ๑๐ กอง ก่อนที่จะนำเสนออธิบดีและรองอธิบดีอีก ๓ ท่าน เพื่อพิจารณาสั่งการ นอกจากนี้ยังต้องควบคุมการบริหารงานของฝ่ายต่างๆ ในสำนักงานเลขานุการกรมอีก ๔ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสารบรรณ ฝ่ายช่วยอำนวยความสะดวก ฝ่ายนิติการ และฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ กว่า ๓๐ ชุด

ตำแหน่งปัจจุบัน เลขานุการกรม

นายสามารถ วงศ์วัชรินทร์

เกิด

๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๘๘

การศึกษา

ม. ๖ โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย สุพรรณบุรี

การทำงาน

- ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๙ ภาณุสารักษ์จัตวา หน่วยศิลปากรที่ ๒
- ช่างศิลปกรรม ๑, ๒, ๓ หน่วยศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี
- ช่างศิลปกรรม ๔ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ กาญจนบุรี
- ช่างศิลปกรรม ๔ หน่วยศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี
- เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ ๕ ฝ่ายสารบรรณ

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ ๖ หัวหน้าฝ่ายสารบรรณ

นางทิ่งใจ บุตรเพชร

เกิด

๒๐ มิถุนายน ๒๔๙๐

การศึกษา

มัธยมปีที่ ๖

การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มรับราชการทำงานสารบรรณ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด ๑

พ.ศ. ๒๕๒๔ เปลี่ยนตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ๓

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่งานธุรการ ๕

นางวิไล เสดถากกร

เกิด ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๑

การทำงาน

- เริ่มรับราชการ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๐
- เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ๒, ๓, ๔ งานคลัง
- เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ๕ งานคลัง
- เจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี ๖, ๗ ฝ่ายคลัง

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗ หัวหน้าฝ่ายช่วยอำนวยการ

นางเรวดี สกุลทาภิษฐ์

เกิด ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

การศึกษา นิติศาสตร์บัณฑิต (สาขาวิชาเอกกฎหมาย) มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๙ บุคลากร ๓ งานบริหารงานบุคคล กองกลาง สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

พ.ศ. ๒๕๖๑ โอนมารับราชการ ตำแหน่งนิติกร ๓ งานการเจ้าหน้าที่ กรมศิลปากร

ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้ากลุ่มงานนิติการ (นิติกร ๗)

นายसानิต เย็นกรวอ

เกิด ๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๕
การศึกษา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
การทำงาน พ.ศ. ๒๕๒๑ นิติกร ๓ งานการเจ้าหน้าที่ สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปากร
ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าด้านวินัย อุทธรณ์ ร้องทุกข์ และความรับผิดชอบทางแพ่ง (นิติกร ๖) กลุ่มงานนิติการ

.....

นายวิรัช สันติภาพ

เกิด ๒๐ เมษายน ๒๕๐๒
การศึกษา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย
การทำงาน พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๗ เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ๑-๓ กองสถาปัตยกรรม
พ.ศ. ๒๕๒๘ นิติกร ๓ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๓๒ นิติกร ๔-๕ ฝ่ายนิติการ สำนักงานเลขานุการกรม
ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าด้านคดี (นิติกร ๖) กลุ่มงานนิติการ

.....

นางสาวอรประภา สาครวาสี

เกิด ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๓
การศึกษา นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนติบัณฑิตไทย
การทำงาน พ.ศ. ๒๕๓๗ นิติกร ๓ กลุ่มงานนิติการ สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปากร
ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าด้านกฎหมาย (นิติกร ๔)

นางสาวสุกัญญา เจริญวัฒนสุข

เกิด ๒๔ เมษายน ๒๕๑๒
การศึกษา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การทำงาน
พ.ศ. ๒๕๓๙ นิติกร ๓ กลุ่มงานนิติกร สำนักงานเลขานุการกรม กรม
ศิลปากร
ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าด้านระเบียบและสัญญา (นิติกร ๓) กลุ่มงานนิติการ

นายจุฬพล สอนเสริม

เกิด ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๗
การศึกษา ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีและนวัตกรรมทาง
การศึกษา) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
การทำงาน
พ.ศ. ๒๕๑๘ ข้าราชการครูโรงเรียนวัดจันทาราม, และโรงเรียนกระบุรี
อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
พ.ศ. ๒๕๒๙ ช่วยราชการกองมวลชนสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.)
สวนรินฤดี
พ.ศ. ๒๕๓๐ เจ้าหน้าที่บริหารงานพัสดุและประชาสัมพันธ์ สำนักงานกิจการพิเศษ สป.ศธ.
พ.ศ. ๒๕๓๓ ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายการศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและงานแผ่นดินธรรม
แผ่นดินทอง สำนักงานกิจการพิเศษ สป. ศธ.
พ.ศ. ๒๕๓๘ โอนมารับราชการกรมศิลปากรในตำแหน่งนักจดหมายเหตุแห่งชาติ รักษาการใน
ตำแหน่งหัวหน้า ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่บริหารงานเผยแพร่ ๗ (หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์)

หุ่นกระบอก

ดวงพร ตีวนันท์สกุล*

นักศึกษาศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยกรุงเทพ

มหรสพพื้นบ้านของไทยที่หาชมได้ยากยิ่งอย่างหนึ่งคือ การแสดง “หุ่นกระบอก” ซึ่งในปัจจุบันนี้นับวันก็ดูเหมือนจะลืมนั่นไปจากความทรงจำของคนไทย ทั้งที่การแสดงหุ่นกระบอกเป็นการแสดงที่ได้อรรถรสศิลปะด้านต่าง ๆ อันได้แก่ด้าน วิจิตรศิลป์ นาฏศิลป์ และดนตรีเข้าไว้ด้วยกันอย่างน่าชม นับเป็นเรื่องน่ายินดีที่ในปัจจุบันทั้งภาครัฐและเอกชนได้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้ จึงได้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์การแสดงหุ่นกระบอกอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาเชิดหุ่นขึ้นตามสถาบันการศึกษาหลายแห่ง

การเล่นหุ่น มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีความปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ที่กล่าวว่า มี

การแสดงหุ่นในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและในวรรณคดีเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องปถมังวาทคำฉันท์ของมหานาควัดท่าทราย และในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศกล่าวไว้ว่า มีการโหมโรงไหว้ครูและเล่นเรื่องไชยท้าว ตอนจับกว้างทอง ในเรื่องพระวิทูรบันทึกที่ระบุว่ามีการแสดงหุ่นประชัน ๒ โรง โรงหนึ่งเล่นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ตอนตามอาและเรื่องไชยต้องคุณยา

การแสดงหุ่นของไทยสมัยอยุธยา รัตนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการแสดงที่ใช้หุ่นแสดงแทนคน ซึ่งมีขนาดใหญ่ สูงประมาณ ๑ เมตร โดยมีการแต่งตัวเหมือนละครทุกอย่าง ตรงกันมีไม้เสียบและมีสายระโยงระยางผูกโยงอวัยวะต่างๆ เอาไว้ชักให้เคลื่อนไหว ร่ายรำไปตามความต้องการ

*เรียบเรียงจากบทสารคดีรายการคันทองสองไทย เรื่องหุ่นกระบอก โดยนางพัฒน์ พร้อมสมบัติ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์

ของผู้ชัก เรื่องที่นิยมเล่นจะเป็นเรื่องแบบละคร ใน เช่น เรื่องอุณรุท และเรื่องรามเกียรติ์ เรียกว่า หุ่นหลวง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นศิลปิน ดังนั้นมหรสพในสมัยของพระองค์ จึงมีความเจริญรุ่งเรือง โดยทรงแกะหัวหุ่นพระยา รักใหญ่และหัวหุ่นพระยารักน้อยด้วยไม้รักและยัง ได้มีการสร้างหัวหุ่นขึ้นใหม่ ด้วยฝีมือช่างในรัชกาลนี้ แต่ส่วนมากจะเป็นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์

ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๕ กรมพระราชวังบวร รัชทายาทโปรดให้นำเอาหุ่นจริง ๆ มาแสดง เรื่องที่ แสดงเป็นเรื่องจีนเช่นเรื่องซวยงัก ต่อมาโปรดให้ สร้างหุ่นไทยมีขนาดเท่าหุ่นจีนสูงประมาณ ๑ ฟุต เศษ แต่เครื่องยนต์กลไก สายใยชักเชิดเป็นแบบ เดียวกับหุ่นหลวง ตัวหุ่นเป็นตัวละคร พระ นาง ยักษ์ ลิง ในเรื่องรามเกียรติ์ทั้งสิ้น เมื่อหุ่นไทย นิยมมาแสดงเป็นแบบละครนอกกันมากขึ้นประกอบ กับละครหุ่นหลวงทำให้ไม่สะดวกในการแสดง

เมื่อครั้งที่ ม.ร.ว. เกาะ มหาดเล็กในสมเด็จ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ตามเสด็จไปตรวจ หัวเมืองภาคเหนือได้เห็นหุ่นกระบอกที่อุดรดิตถ์ หุ่นกระบอกมีกำเนิดขึ้นทางภาคเหนือในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย นายแห่ง ซึ่งอาศัยวัดอยู่ในเมืองสุโขทัย คิดดัด แปลงหุ่นจากหุ่นจีนให้หล้ามาเป็นหุ่นไทย

เมื่อ ม.ร.ว. เกาะ กลับถึงกรุงเทพฯ จึงได้ สร้างหุ่นกระบอกขึ้นโดยมีส่วนที่เหมือนคนอยู่ ๓ ส่วน คือ หัวและมือทั้งสองข้าง ตัวหุ่นใช้กระบอก ไม้ไผ่ทั้งปล้อง มีไหล่หุ่นทำด้วยไม้ติดอยู่ที่ปลาย กระบอก จึงเรียกหุ่นนี้ว่า หุ่นกระบอก ผ้าคลุมตัว หุ่นเป็นเครื่องแต่งกายเลียนแบบขนในละคร เป็น ผ้าผืนเดียว พับครึ่งเย็บติดกัน ตรงกลางเจาะผ้า เป็นรูสำหรับเสียบหัวหุ่น ตรงมุมผ้าทั้งสองข้างมี ช่องให้มือหุ่นโผล่ออกมาและมีไม้ไผ่เหลาเป็นก้าน เสียบติดต่อกับมือหุ่น เรียกไม้นี้ว่า ไม้ตะเกียบ

ใช้จับเวลาเชิดทำให้เชิดได้สะดวก หุ่นกระบอกคุณ เกาะนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ต่อมาได้เกิด คณะหุ่นกระบอกต่างๆ ขึ้นอีกหลายคณะ

เรื่องที่นิยมแสดงในการเชิดหุ่นได้แก่ เรื่อง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน ไกรทอง ลักษณะวงศ์ เป็นต้น ในการแสดงหุ่น คนบอกบทนับว่าเป็นคน สำคัญที่สุดของการแสดง คนบอกบทจะทำหน้าที่ กำหนดบท ตะโกนบอกบทให้คนร้องร้องตาม บทกลอน ผู้บรรเลง บรรเลงเพลงหน้าพาทย์และ ผู้เชิดหุ่นหรือเจรจาตามบทที่บอก แต่ในปัจจุบัน มีการพิมพ์บท ผู้บอกบทลดบทบาทความสำคัญลง แต่ยังมีการบอกบทเฉพาะตัวผู้เชิดแต่ละคน เพื่อ ช่วยให้การเชิดมีความสะดวก เป็นไปด้วยความ เรียบร้อยตามบทที่กำหนดไว้ ตามประเพณีก่อน มีการแสดงแต่ละครั้งจะมีการบูชาพระรัตนตรัยและ บรมครูทางนาฏศิลป์ดนตรี เพื่อขอให้การแสดงนั้น เป็นที่ถูกต้องแก่ผู้ชม ตลอดจนปราศจากอุปสรรคใน การแสดง บทให้วรัญนี้เชื่อกันว่าเป็นบทที่ ม.ร.ว. เกาะแต่งขึ้น ซึ่งคณะหุ่นกระบอกแทบทุกคณะได้ใช้ บทให้วรัญบทนี้กันทั้งสิ้น

การแสดงหุ่นกระบอก จัดว่าเป็นการแสดง ที่ได้รวมเอาศิลปวัฒนธรรมของไทยหลายแขนง เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งการแสดงมหรสพพื้นบ้านอย่าง เช่นการแสดงหุ่นกระบอกนี้ ในปัจจุบันมีให้ชมน้อย มากและจะจัดให้มีการแสดงเฉพาะวันสำคัญหรือ ในงานพิธีต่างๆ ซึ่งไม่เป็นที่แพร่หลายในกลุ่มของ เยาวชนและประชาชนทั่วไป จึงควรสนับสนุนและ ส่งเสริมให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เพื่อที่เยาวชน และประชาชนทั่วไปจะได้รู้จักและเล็งเห็นถึงความ สำคัญของการแสดงหุ่นกระบอก อันเป็นการแสดง มหรสพพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่มีให้ชมไม่มากนัก และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ เพื่อเป็นการสื บทอดมรดกศิลปการแสดงหุ่นกระบอกอันเป็นมรดก ที่ล้ำค่าของไทยให้คงอยู่สืบไป *

พระตำหนักवासูกกรี

สุริย์ หยาตพกา

พระตำหนักवासูกกรี หรือบ้านกวี เป็นที่ประทับของสมเด็จพระสมณเจ้า กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส อยู่ในบริเวณสังฆาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าवासูกกรี ทรงผนวชเป็นสามเณรตั้งแต่พระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา และประทับที่วัดพระเชตุพนฯ จนกระทั่งได้ทรงผนวชได้ ๒ พรรษา

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงรับภาระในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในจารึกหมวดวรรณคดี เป็นพระนิพนธ์ของพระองค์เจ้าवासูกกรีเป็นส่วนมากความเป็นรัตนกวีของพระองค์เห็นได้จากผลงานด้านวรรณคดีร้อยกรองรวม ๑๘ เรื่อง อันเป็นที่รู้จักแพร่หลายในปัจจุบัน เช่น

๑. โคลงदनยอพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์

๒. สรรพสิทธิ์คำฉันท์

๓. ลิลิตตะเลงพ่าย

๔. พระราชพงศาวดารกรุงเก่า

๕. คำโคลงกลบท ฯลฯ

กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสสิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ เมื่อพระราชทานเพลิงศพแล้ว รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าให้อัญเชิญพระอัฐิไปประดิษฐานไว้ ณ “พระตำหนักवासูกกรี” ซึ่งปัจจุบันอยู่ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงสถาปนากรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส เป็น “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส” ภายหลังที่สิ้นพระชนม์ไปแล้ว

ปัจจุบันพระตำหนักवासูกกรีได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ให้สมกับเป็นบ้านกวี และในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ของทุกๆ ปี ซึ่งตรงกับวันประสูติของพระองค์ ทางวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถวายนมัสการพระอัฐิ และมีงานบำเพ็ญกุศลถวายโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จเป็นองค์ประธาน *

ทั่วไปที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย แต่รูปทรงของเจดีย์อยุธยาจะมีลักษณะผิดแผกไปจากต้นแบบ เป็นต้นว่า องค์ระฆัง ได้ทำให้มีรูปทรงสูงชันกว่าสุโขทัยซึ่งทำผายกว้าง บัลลังก์มีลักษณะกว้างและเตี้ยกว่าเล็กน้อย และมักมีเสาทหารหรือเสาอุคมะหวาดตัวยันระหว่างบัลลังก์และบัวฝาละมี นอกจากนั้น ผนังภายในของอยุธยา ยังนิยมทำเป็นมัลลยลูกแก้ว ลักษณะคล้ายทวยหาญเข้าชกซ้อนกันสามชั้น ในขณะที่สุโขทัยมักทำเป็นบัวกลีบ เป็นต้น

เจดีย์เพิ่มมุมและเจดีย์ย่อมุม

เจดีย์เพิ่มมุม ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงยุคที่สองของอยุธยา ตัวอย่างของเจดีย์เพิ่มมุมที่สร้างในยุคนี้ ได้แก่ เจดีย์ศรีสุริโยทัย ภายในบริเวณวัดสวนหลวงสราธรรม ซึ่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้สร้างขึ้น เพื่อบรรจุพระอัฐิของสมเด็จพระศรีสุริโยทัย เจดีย์ศรีสุริโยทัยตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ซึ่งทำเป็นฐานบัวลูกแก้วและฐานเขียงในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุม ฐานเจดีย์ที่ตั้งเหนือลานประทักษิณเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมและออกเก็จตามมุขทิศ ซึ่งยาวยื่นออกมาจากเรือนธาตุ บนหลังคาบุษยประดับเจดีย์ยอด เหนือเรือนธาตุเป็นชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่สามชั้น ชั้นบนสุดรองรับฐานบัวทวยหาญต่อเนื่องขึ้นไปเป็นองค์ระฆังและบัลลังก์ซึ่งมีผังเพิ่มมุมตามการเพิ่มมุมที่เรือนธาตุ เหนือบัลลังก์มีเสาทหารรองรับปล้องไฉน ปลี และเม็ดน้ำค้างในผังกลม

ต่อมาในช่วงปลายของยุค ได้เริ่มแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นเจดีย์ที่สร้างในระยะนี้ เป็นต้นว่า เจดีย์วัดกุฎีทอง และเจดีย์ประธานวัดใหม่ประชุมพล ได้ถูกลดความสำคัญของเรือนธาตุลง มุขทิศ ที่เคยยาวยื่นออกมามาก็เริ่มหดสั้นเข้าหาเรือนธาตุจนกลายเป็นซุ้มทิศและไม่มีการประดับด้วยเจดีย์ยอดอีกต่อไป เหนือเรือนธาตุที่เคยเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ได้กลายมาเป็นมัลลยเถา เป็นต้น

เจดีย์เพิ่มมุม ได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องจนกระทั่งกลายมาเป็นเจดีย์ย่อมุมอย่างแท้จริงในช่วงยุคที่สามของอยุธยา เช่น เจดีย์ราย ๒ องค์ ภายในวัดชัยวัฒนาราม และเจดีย์ที่วัดชุมพลนิกายาราม ทั้งหมดสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าปราสาททอง โดยระบุดังกล่าวไว้แน่นอน เจดีย์กลุ่มดังกล่าวไม่มีเรือนธาตุ จึงไม่ต้องอาศัยการเพิ่มมุม ผังของเจดีย์เกิดจากการแตกมุมใหญ่ของผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสออกเป็นมุมย่อยขนาดเท่าๆ กัน ฐานของเจดีย์ตั้งอยู่บนลานประทักษิณ โดยทำเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ต่อเนื่องขึ้นไปด้วยมัลลยเถา ถัดขึ้นไปเป็นบัวปากระฆังในรูปของบัวทวยหาญรองรับองค์ระฆัง เหนือองค์ระฆังเป็นบัลลังก์ในผังย่อมุมต่อขึ้นมาจากส่วนองค์ระฆัง รองรับปล้องไฉน ปลี และเม็ดน้ำค้างในผังกลม ตั้งแต่ปล้องไฉนขึ้นไปถึงยอดมีลักษณะที่ยืดสูงขึ้น อันเป็นลักษณะทางวิวัฒนาการ

ในตอนปลายของยุค ยังมีความนิยมสร้างเจดีย์รายขนาดเล็กประดับด้วยลวดลายปูนปั้นจึงมักเรียกกันว่า “เจดีย์ทรงเครื่อง” อันมีลักษณะสำคัญที่ประกอบไปด้วยฐานบัวลูกแก้วรองรับชุดฐานสิงห์สามชั้น และมีบัวกลุ่มรองรับองค์ระฆัง เหนือองค์ระฆังเป็นบัวกลุ่มเถาซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไปแทนที่ปล้องไฉน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเป็นแบบอย่างที่สำคัญให้แก่เจดีย์ย่อมุมที่สร้างขึ้นต่อมาในยุคต้นๆ รัตนโกสินทร์

เจดีย์

(สมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓)

เจดีย์ทรงกลม

เจดีย์ทรงกลมที่สร้างในระยะแรกๆ ของสมัยอยุธยา เท่าที่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดน่าจะได้แก่ เจดีย์ช้างล้อมที่วัดมเหยงคณ์ ซึ่งน่าจะได้รับแบบอย่างมาจากเจดีย์ช้างล้อมที่นิยมในสุโขทัย ในรัชสมัย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เจดีย์ทรงกลมได้กลายมาเป็นประธานหลักของวัดแทนที่ปรางค์ ในพระราช พงศาวดารระบุว่ามีการสร้างเจดีย์ทรงกลมที่วัดศรีสรรเพชญ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๓๕ จำนวน ๒ องค์ ซึ่งมีรูปทรงและขนาดเดียวกัน ตั้งอยู่บนฐานไพทีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยมีมุขทิศและบันไดขึ้นสู่มุขทั้งสี่ ด้าน หลังตามมุขทิศประดับด้วยเจดีย์ทรงกลมขนาดเล็กหรือเจดีย์ยอด มุขด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้เป็นมุขจรหันทิศ คือก่อปิดด้านในเพื่อเป็นแผ่นหลังสำหรับใช้เป็นคูหาประดิษฐานพระพุทธรูป ส่วนมุขทางด้านทิศตะวันออก เป็นทางเข้าสู่ตรรกคูหาขององค์เจดีย์ การมีมุขยื่นออกมาทั้งสี่ด้านและ มีการประดับหลังตามุขด้วยเจดีย์ยอด เป็นลักษณะซึ่งได้ปรากฏมาก่อนหน้าแล้วในปรางค์ที่สร้างขึ้นตั้งแต่ยุคแรก เหนือองค์ระฆังขึ้นไปเป็นบัลลังก์รองรับปล้องไฉน ปลี และเม็ดน้ำค้างเหมือนเจดีย์ทรงกลม